

УДК: 581.9 (477.64)

Gamulya Yu.: <https://orcid.org/0000-0001-9596-3894>

Bondarenko H.: <https://orcid.org/0000-0001-9936-3482>

ПЕРСПЕКТИВНИЙ СПИСОК РЕГІОНАЛЬНО РІДКІСНИХ ВИДІВ РОСЛИН ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

© Гамуля Ю. Г., Бондаренко Г. М.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

y.gamulya@karazin.ua; h.m.bondarenko@karazin.ua

<https://doi.org/10.34142/2708-5848.2022.24.2.07>

У роботі наведено анатований список судинних рослин, які пропонується включити до наступного Офіційного переліку регіонально рідкісних видів рослин Харківської області. Список містить такі відомості: номенклатурні назви рослин та короткий опис їх поширення на території області, особливостей екології, сучасного стану популяцій у регіоні, охоронні заходи, які вжиті для збереження цих видів. У переліку наведено 164 види природної флори Харківської області. Серед них, зокрема, 19 видів, які наразі не мають охоронного статусу на регіональному рівні (*Ajuga laxmannii* (L.) Benkh., *Aster amelloides* Bess., *Caltha palustris* L., *Campanula trachelium* L., *Centaureum erythraea* Rafn та ін.). З діючого переліку пропонується виключити 14 видів, які мають вищий охоронний статус (входять до переліку видів рослин, що вносяться до 4-го видання Червоної книги України): *Adonis vernalis* L., *A. volgensis* DC., *Astragalus cretophilus* Klokov, *Crambe pontica* Stev. ex Rupr., *C. tataria* Sebeok та ін. Також у статті наведено перелік із 16 видів із діючого списку, що були включені помилково (входять до адвентивної фракції, мають тенденцію до синантропізації тощо), або стан популяцій яких наразі викликає меншу стурбованість: *Asparagus polyphyllus* Steven ex Ledeb., *Cerasus avium* (L.) Moench, *Cotinus coggygia* Scop., *Dipsacus strigosus* Willd. ex Roem. et Schult., *Equisetum hyemale* L. та ін. Таким чином, запропонований перелік видів охоплює охороною представників усіх типових та унікальних для Лівобережного Лісостепу природних комплексів. Тим не менш, темпи освоєння природних ресурсів, зокрема розорювання степів, лісозаготівля, меліоративні заходи та ін. призводять до зменшення площ відповідних біотопів і скороченню чисельності популяцій деяких видів фітобіоти. Наведені у даній статті види пропонується до включення з урахуванням даних про стан їх популяцій, зібраних протягом останніх 20 років, з моменту видання діючого на цей час переліку. Проте про стан популяцій деяких видів наразі недостатньо відомостей, через їхню рідкість, що відкриває перспективи до подальших досліджень і пошук потенційно нових локалітетів таких видів рослин.

Ключові слова: флора, перелік регіонально рідкісних рослин, охоронювані види, рідкісні рослини, флора Харківської області

ВСТУП

За даними Міжнародного союзу охорони природи (IUCN) понад 40 тис. видів наразі знаходяться під загрозою зникнення [26]. Однак не менше занепокоєння викликає ситуація навколо скорочення чисельності видів, які на світовому рівні не є рідкісними. Такі явища часто є індикаторами локальних змін екологічних режимів, причиною яких найчастіше виступають антропогенні фактори: трансформація природних ландшафтів, освоєння ресурсів, збір та знищення живих істот, що мають певне господарське значення та ін.

У флорі будь-якої території присутні види рослин, що потребують охорони. При

цьому причини та необхідність охорони можуть бути спричинені різними факторами. Так, є види, що мають низьку чисельність у складі природних популяцій, види, які знищуються людиною під час господарської діяльності разом з місцями їх існування, види, які знаходяться на межі свого природного ареалу та зустрічаються окремими невеличкими роз'єднаними групами.

Індивідуальна охорона рідкісних видів на території Харківщини нараховує вже майже 50 років. Перший відомий перелік рідкісних та зникаючих рослин Харківської обл. був опублікований у 1979 році та спирався на постанову Ради міністрів України, яку затвердили у 1976 р.

Положення про Книгу рідкісних та таких що знаходяться під загрозою зникнення видів тварин та рослин України. На виконання цієї постанови Харківська обласна Рада народних депутатів рішенням від 30 серпня 1976 р. доручила вченим науково-дослідницьких та вищих навчальних закладів встановити перелік рідкісних та таких, що знаходяться під загрозою зникнення видів тварин та рослин, що живуть та зростають на території Харківської області. Саме з цього періоду розпочинається окремий напрям наукових досліджень ботаніків Харківського університету з вивчення розповсюдження рідкісних видів на території області [31].

Перший список рідкісних та зникаючих видів Харківської області був складений у 1979 р. [31]. До цього переліку було включено 118 видів (близько 10% усієї відомої на той час флори судинних рослин). З них до переліку був включений 41 вид, занесений до Червоної книги України. Для кожного виду були наведені відомості щодо статусу, розповсюдження по території України та Харківської області, характеристика місця зростання, ступінь рідкісності, коротке обґрунтування щодо необхідності охорони. За ступенем рідкісності рослини були розділені на чотири групи: 0 – види, що вірогідно зникли та не були зафіксовані впродовж багатьох років, 1 – види, що знаходяться під загрозою зникнення та потребують спеціальних заходів з охорони, 2 – рідкісні види, що не знаходяться під прямою загрозою зникнення, проте зустрічаються лише локальними невеликими ділянками та без спеціальних заходів можуть зникнути, 3 – види, чисельність яких скорочується а ареал звужується внаслідок природних причин або діяльності людини.

Наступним переліком рідкісних рослин України стала праця Л.М. Горєлової [10], яка узагальнила відомості про рідкісні та охоронювані види майже за 20 років дослідження флори Харківщини. Автор наводить перелік з 225 видів, що потребують охорони на території Харківської обл., в тому числі 57 видів, що

увійшли до Червоної книги України (1996 р.). У цей перелік не було включені види рослин, які не були підтверджені знахідками за останні 10 років, а також адвентивні та культивовані види.

Останній, діючий на сьогодні «Офіційний перелік регіонально рідкісних рослин Харківської області» був розроблений та прийнятий у 2001 р. Діючий перелік включає 182 видових таксони із 62 родин судинних рослин. З часу затвердження цього списку вийшло третє видання Червоної книги України (2009) [5], до якого увійшла низка видів, що раніше були включені до охоронних переліків Харківської та інших областей [1]. Враховуючи вищий статус охорони таких видів, регіональний список Харківської обл. мав би бути переглянутим ще 12 років тому. Наразі затверджений перелік видів, що увійдуть до четвертого видання Червоної книги України [36]. Враховуючи ці обставини, виникла гостра необхідність в оновленні регіонального списку з урахуванням даних нового видання Червоної книги України, актуальних відомостей про стан популяцій охоронюваних видів рослин та тих, що на сьогодні не охороняються, але потребують заходів щодо їх збереження.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

В основу перспективного списку покладено діючий Офіційний перелік регіонально рідкісних видів рослин Харківської області 2001 року [1].

Збір даних про стан популяцій пропонованих до включення видів рослин проводиться протягом останніх 20 років. До них увійшли особисті спостереження за популяціями представників флори у різних частинах області під час експедиційних виїздів та дані Гербарію Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (CWU) та Гербарію Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (KW). За популяціями окремих видів проводяться щорічні моніторингові дослідження. Зокрема, це стосується тих видів, що зростають в околицях біостанції Харківського національного університету (НПП «Гомільшанські ліси», околиці с.

Гайдари, Зміївський район). З 2018 р. розпочаті постійні моніторингові дослідження за станом популяцій рідкісних видів рослин, що зростають на крейдових відслоненнях долини р. Вовча. Для опису поширення окремих видів в області враховувалися дані з відкритої бази даних з біорізноманіття GBIF (Global Biodiversity Information Facility).

До категорії регіонально рідкісних пропонується включити види, які зростають у рідкісних для області та України в цілому біотопах. Зростання таких рослин лімітовано поширенням придатних місць зростання. До таких ми віднесли види крейдових відслонень, верхових (переважно сфагнових) та низових (переважно осокових) боліт. Цей список також включає реліктові види, здебільшого старовікових лісів. Крім того, серед перелічених видів рослин, що пропонується взяти під охорону, – представники цілинних степів. Вони знаходяться під загрозою зникнення через активне освоєння степових ділянок та їх трансформацію у агроценози. Також до цього списку увійшли деякі види, межа ареалу яких проходить на теренах Харківської області.

Запропонований перелік регіонально рідкісних видів рослин Харківської обл. узгоджений із ухваленим списком видів рослин наступного видання Червоної книги України [36].

РЕЗУЛЬТАТИ

Результатом роботи став перелік видів судинних рослин, що пропонується до включення до наступного видання Офіційного переліку регіонально рідкісних рослин Харківської обл.. Перелік містить номенклатурну назву виду за Л. М. Гореловою [11], сучасну назву виду за Synonymic Checklists of the Vascular Plants of the World [18], відомості про характер поширення виду в регіоні, особливості екології, стан їх популяцій та охорони в області. Перспективний список включає 163 види.

Перелік видів, що пропонується до включення до Офіційного переліку регіонально рідкісних видів рослин Харківської обл.

1. *Aconitum lasiostomum* Rchnb. – аконіт шерстистовусий (тоя шерсистовуса). Спорадично у дібровах. Популяції локалізовані, переважно з правосторонньою віковою структурою. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси», ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача», запланованому РЛП «Смарагдове джерело», ботанічному заказнику місцевого значення «Сіверськодонецький» (окол. с. Бочкове) та інших лісових заказниках.

2. *Aconitum nemorosum* M.Bieb. ex Rchb. (= *A. anthora* subsp. *nemorosum* (M. Bieb. ex Rchb.) Vorosch.) – аконіт дібровний (тоя дібровна). Спорадично у дібровах та в борах. Популяції розріджені, часто зростають поодинокі. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси».

3. *Actaea spicata* L. – воронець колосистий. Зростає у вологих дібровах переважно у лісостеповій частині області. Популяції представлені поодинокими особинами, переважно з правостороннім характером вікової структури. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» та ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача».

4. *Adenophora liliifolia* (L.) A. DC. – аденофора лілієлиста. Відома з кількох локалітетів у Харківській області. Популяції з правостороннім характером вікової структури, представлені поодинокими особинами на незначних площах. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» та у ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача».

5. *Ajuga laxmannii* (L.) Benkh. – горлянка Лаксмана. Рідкісний балканоазійський вид. У Харківській обл. переважно зростає на крейдових степах долин рр. Оскіл та Вовча. Зростає локалізовано невеликими групами. Охороняється у НПП «Дворічанський» та

у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський».

6. *Allium decipiens* Fisch. ex Schult. et Schult. fil. – цибуля оманна. Вид, що зростає на степових схилах. Сучасний стан популяцій не досліджений. За останні 10 років був зафіксований в околицях м. Балаклія [19].

7. *Allium flavescens* Bess. – цибуля жовтіюча. Вид на території Харківської обл. зростає переважно на крейдових відслоненнях правих берегів рр. Сів. Донець, Оскіл та Вовча. Відомий з окол. м. Вовчанськ. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [14, 2].

8. *Alyssum lenense* Adam – бурачок ленський. Зростає на крейдових відслоненнях долини р. Оскіл. Охороняється у НПП «Дворічанський» [11].

9. *Amygdalus nana* L. (*Prunus tenella* Batsch) – мигдаль низький (бобівник). Один з видів, що формують чагарникові степи. Спорадично по всій області. Популяції локалізовані, щільні. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [10, 2].

10. *Anemone sylvestris* L. – анемона лісова. Зростає групами на невеликих площах, трапляється переважно на степових ділянках та узліссях. Охороняється у НПП «Дворічанський», ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 37, 2].

11. *Anthyllis macrocephala* Wend. (= *Anthyllis vulneraria* subsp. *polyphylla* (DC.) Nyman) – заяча конюшина багатоліста. Вид, що зростає переважно у степових ценозах. Популяції локалізовані, іноді представлені великою кількістю особин (околиці м. Вовчанськ, с. Огірцеве). Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 3].

12. *Artemisia nutans* Willd. – полин пониклий. Фіксувався на степових і крейдових схилах. Відмічався для території Національного природного парку «Дворічанський» (Горелова, Горелова, 2003). Єдина підтверджена знахідка за останні 10 років наводиться з околиць с. Калинівка Дворічанського району [20]. Даних про сучасний стан популяцій цього виду в області недостатньо. Охороняється у НПП «Дворічанський».

13. *Artemisia salsoloides* Willd. – полин солянковидний. Кретофільний вид, що трапляється на крейдових відслоненнях долин рр. Оскіл та Вовча (окол. с. Землянки). Популяції розріджені, але представлені значною кількістю особин. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [17, 9].

14. *Asperula tephrocarpa* Czern. ex M. Pop. et Chrshan. – маренка сіроплідна. Типовий кретофіл. На території області зростає на крейдових відслоненнях долин рр. Оскіл та Вовча (окол. м. Вовчанськ). Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 2, 3].

15. *Aster amelloides* Bess. (= *Aster amellus* subsp. *bessarabicus* (Rchb.) Soó) – айстра заміщуюча. Вид степових схилів. В області трапляється спорадично. Популяції локалізовані, представлені малочисельними особинами. Зростає у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський».

16. *Astragalus albicaulis* DC. – астрагал білостеблий. У Харківській обл. зростає переважно у долинах рр. Оскіл та Вовча в угрупованнях союзу *Centaureo carbonati-Koelerion talievii*, на так званих «крейдових степах». Популяції займають значні площі, повночленні. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 9, 2].

17. *Astragalus pallescens* M. Bieb. – Астрагал блідий. Рідкісний для Харківської обл. вид, зростає на т.зв.

«крейдових степах». Охороняється у НПП «Дворічанський» та інших місцевих крейдових заказниках по р. Оскіл [28].

18. *Astragalus pubiflorus* DC. (= *A. exscapus* subsp. *pubiflorus* (DC.) Soó) – астрагал пухнастоквітковий. Степовий вид, що охороняється у НПП «Дворічанський», ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський», регіональному ландшафтному парку «Великобурлуцький степ» [14, 28], ботанічному заказнику місцевого значення «Ковиловий степ» [21].

19. *Astragalus ucrainicus* M.Pop. et Klok. – астрагал український. Зрідка трапляється по області, переважно у її степовій частині. Зафіксовано місцезростання біля с. Протопопівка Ізюмського району [22]. Охороняється у НПП «Дворічанський», регіональному ландшафтному парку «Великобурлуцький степ» [28].

20. *Athyrium filix-femina* (L.) Roth – безщитник жіночий. Лісовий вид, надає перевагу вологим дібровам. Зростає спорадично по всій області. Популяції локалізовані у зниженнях рельєфу, нечисленні, зазвичай до 20 особин. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський», ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача» та інших лісових заказниках.

21. *Batrachium foeniculaceum* (Gilib.) V. Krecz. (= *Ranunculus circinatus* Sibth.) – Водяний жовтець фенхелесподібний. Євразійський водний вид. Популяції спорадично трапляються у заплавах, стоячих водоймах та на ділянках русла річок з повільною течією. Відомий для м. Харків (оз. Комсомольське). Стан популяцій малодосліджений [33, 27].

22. *Batrachium rionii* (Lagger) Nym. (= *Ranunculus rionii* Lagger) – Водяний жовтець Ріона. Водний вид з понтічноазійським ареалом. Сучасний стан популяцій не досліджений, однак був виявлений останніми роками в об'єктах Природно-заповідного фонду (НПП «Слобожанський», НПП «Дворічанський» [33, 27].

23. *Bellevia sarmatica* (Pall. ex Misch.) Woronow (= *B. speciosa* Woronow ex

Grossh.) – белевалія сарматська. Популяції представлені поодинокими особинами, локалізованими на незначних площах. Степовий вид, спорадично трапляється переважно у степовій частині області.

24. *Botriochloa ischaetum* (L.) Keng – бородач звичайний. Вид, що на території області зростає переважно на крейдових відслоненнях. Популяції розріджені, часто представлені кількома особинами. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7].

25. *Calla palustris* L. – образки болотні. На борових терасах річок у пониженнях рельєфу. Зрідка у лісостеповій частині області. Відмічений для території НПП «Гомільшанські ліси». Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» (оз. Борове та його околиці), заказнику «Малинівська дача» [15, 27, 34].

26. *Calluna vulgaris* (L.) Hull – верес звичайний. Бореальний вид, що на території України зростає переважно у Поліссі. На території Харківської обл. трапляється на крайньому північному заході у долині р. Мерла. Популяції повночленні, зростають групами. Охороняється у НПП «Слобожанський».

27. *Caltha palustris* L. – калюжниця болотна. Євразійський вид перезволожених біотопів з тенденцією до скорочення через зміни у гідрологічному режимі. Зростає в області переважно у лісостеповій її частині, здебільшого у долині р. Сів. Донець та її приток (р. Уди, р. Мож, р. Вовча) [34].

28. *Campanula altaica* Ledeb. (= *C. stevenii* subsp. *altaica* (Ledeb.) Fed.) – дзвоники алтайські. У Харківській обл. – переважно екотонний вид на межі «ліс – крейдовий степ». Популяції представлені малочисельними особинами, локалізовано. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський».

29. *Campanula trachelium* L. – дзвоники кропиволисті. Євразійський вид широколистяних лісів. Доволі рідкісний для Харківської обл. вид. Зафіксований для

НПП «Гомільшанські ліси», у пам'ятці природі «Сокільники-Помірки», у заказниках «Ольхова балка», «Сіверськодонецький». Популяції часто розріджені.

30. *Carex humilis* Leyss – осока низька. Вид на території області переважно зростає на крейдових степах у долинах рр. Оскіл та Вовча. Популяції здебільшого розріджені. Зареєстровані популяції біля м. Вовчанськ, с. Огірцеве, с. Бугроватка. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 9, 3].

31. *Carex pseudocyperus* L. – осока несправжньоосмикацева. Болотяний вид, що зрідка зростає у лісостеповій частині області. 2021 р. був зафіксований біля с. Ізбицьке (Вовчанський р-н). Популяції локалізовані. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський» та НПП «Дворічанський» [33, 34, 27].

32. *Carpinus betulus* L. – граб звичайний. Європейський вид, для якого Лівобережжя України є східною межею ареалу. Відомий із крайнього заходу області, зокрема з Краснокутського району [8]. Також як інтродуцент зростає у Балаклійському лісгоспі [30].

33. *Caulinia minor* (All.) Coss. et Germ. (= *Najas minor* All.) – каулінія мала. Вид, що зростає у стоячих водоймах. Відомий із околиць с. Задонецьке (Зміївський р-н). Сучасний стан популяцій цього виду невідомий [33, 27].

34. *Centaurea carbonata* Klok. (*Psephellus carbonatus* (Klokov) Greuter) – волошка вугільна. Зрідка зростає на крейдових відслоненнях долини р. Оскіл. Охороняється у НПП «Дворічанський».

35. *Centaurea ruthenica* Lam. (= *Rhaponticoides ruthenica* (Lam.) M.V.Agab. & Greuter) – волошка руська. По крейдовим відслоненням рр. Сів. Донець та Вовча, зрідка у степовій частині області. Популяції представлені поодинокими особинами. Охороняється у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [10].

36. *Centaureum pulchellum* (Sw.) Druce – золототисячник гарний. Надає перевагу перезволоженим відкритим біотопам – заплавним лукам. Популяції представлені поодинокими особинами. Зафіксований для ботанічного заказника загальнодержавного значення «Вовчанський», окол. с. Липкуватівка та заплави р. Сів. Донець біля с. Задонецьке.

37. *Centaureum erythraea* Rafn – золототисячник звичайний. Європейський вид. Надає перевагу суходільним лукам, узліссям. В області трапляється спорадично, переважно у лісостеповій її частині. Відомий з околиць с. Липкуватівка.

38. *Cephalaria uralensis* (Murr.) Roem. et Schult. – головачка уральська. Східноєвропейський степовий вид. Доволі рідкісний для області вид, що зростає переважно на крейдових відслоненнях долин рр. Оскіл [10, 23] та Вовча [3]. Популяції здебільшого розріджені.

39. *Cerasus fruticosa* Pall. (= *Prunus fruticosa* Pall.) – вишня кушова. Зростає на узліссях, у екотонах «дівровастеп». Популяції локалізовані. Охороняється у НПП «Дворічанський» та ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський».

40. *Ceratophyllum tanaiticum* Sapeg. – кушир донський. Східноєвропейський релікт. Трапляється в озерах та заплавах водоймах. Відомий із гербарних зразків у Зміївському та Печенізькому районах. У типовому місцезростанні (*locus typus*; оз. Горіле, урочище «Горіла Долина», Зміївський р-н) зник внаслідок змін гідрологічного режиму [33].

41. *Chimaphila umbellata* (L.) W. Barton – зимолубка зонтична. Зрідка у зволжених місцезростаннях на борових терасах річок. Популяції у вигляді поодиноких особин. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [10].

42. *Chrysosplenium alternifolium* L. – жовтяниця черговолиста. Зростає у вільшаниках в долині р. Сів. Донець та його притоках у лісостеповій частині області. Популяції локалізовані,

повночленні. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси».

43. *Cicuta virosa* L. – цикута отруйна. Вид прибережноводних біотопів. Зростає поодиноким, переважно у лісостеповій зоні області на узбережжях заплавних водойм долини р. Сів. Донець та її приток [33, 34].

44. *Cirsium esculentum* (Siev.) С.А.Мей. – осот їстівний. Зростає на степових схилах та по солончакам. Відомий з НПП «Дворічанський» та «Горілої долини» (Зміївський р-н). Популяції представлені поодинокими екземплярами або нечисленні.

45. *Clematis integrifolia* L. – ломиніс цільнолистий. Вид, що зростає на степових схилах по усій області. Популяції розріджені, у місцях зростання можуть бути представлені як поодинокими особинами, так і значною кількістю особин. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

46. *Clematis pseudoflammula* Schmalh. ex Lipsky (= *C. lathyrifolia* Besser ex Rchb.) – ломиніс несправжньовогнистий. Для Харківської обл. відомий лише для крейдових відслонень корінного берега р. Оскіл. Охороняється у НПП «Дворічанський».

47. *Clematis recta* L. – ломиніс прямий. Зростає у дібровах. Популяції локалізовані, представлені поодинокими екземплярами. Відомий з НПП «Гомільшанські ліси» та діброви в околицях с. Стариця (Вовчанський р-н). Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [13].

48. *Comarum palustre* L. – вовче тіло болотне. Бореальний вид, який на території області трапляється у долинах рр. Мерла та Сів. Донець («Задонецький бір»), на їх піщаних терасах. Популяції повночленні. Охороняється у НПП «Слобожанський», окол. м. Харків («Моховате болото») [33, 34].

49. *Convolvulus lineatus* L. – берізка лінійнолиста. В області зростає на крейдових відслоненнях долини р. Оскіл. Охороняється у НПП «Дворічанський» [14].

50. *Corydalis marschalliana* Pers. (= *Corydalis cava* subsp. *marschalliana* (Willd.) Hayek) – ряст Маршалла (чубатка Маршалла). Лісовий вид, що спорадично зростає у дібровах по всій області. Популяції представлені значною кількістю особин. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський», НПП «Дворічанський» та інших об'єктах ПЗФ області.

51. *Crataegus pentagyna* Waldst. et Kit. – глід п'ятистовпчиковий. Зростає здебільшого на узліссях широколистяних лісів. Трапляється спорадично по всій області. Популяції представлені поодинокими особинами. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси».

52. *Crinitaria linosyris* (L.) Leyss. (= *Galatella linosyris* (L.) Rchb.fil.) – грудниця звичайна. Зростає спорадично на степових схилах центральної та східної частин області. Популяції локалізовані, малоособні. Охороняється у НПП «Дворічанський».

53. *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh. – пухирник ламкий. Переважно у вологих лісах (у дібровах та борах). Переважно трапляється у лісостеповій зоні області. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський», ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача» та інших лісових заказниках.

54. *Dentaria bulbifera* L. (= *Cardamine bulbifera* (L.) Crantz) – зубниця бульбиста. У дібровах у лісостеповій частині області. Популяції локалізовані. Відомий для м. Харків (пам'ятка природи «Сокольники-Помірки» та Холодногірська діброва). Охороняється у НПП «Слобожанський» та у ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача».

55. *Dentaria quinquefolia* Bieb. (= *Cardamine quinquefolia* (M.Bieb.) Schmalh.) – зубниця п'ятилиста. У дібровах в околицях м. Харків (р-н с. Пятихатки). Популяції локалізовані.

56. *Dianthus stenocalyx* Juz. (= *D. superbus* subsp. *stenocalyx* (Trautv.) Kleow) – гвоздика стиснуточашечкова. Спорадично трапляється по всій області,

переважно у лісостеповій її частині. Надає перевагу вологим узліссям. Популяції у вигляді поодиноких особин. Охороняється у НПП «Слобожанський».

57. *Drosera rotundifolia* L. – росичка круглолиста. Бореальний вид, що зростає на сфагнових болотах. На території Харківської обл. трапляється у вологих борах в долині р. Мерла. Субпопуляції локалізовані. Охороняється у НПП «Слобожанський», окол. м. Харків («Моховате болото»), оз. Борове (Зміївський р-н) [34].

58. *Dryopteris carthusiana* (Vill.) Н. Р. Fuchs – щитник шартрський. Спорадично трапляється на борових терасах та у дібрових по всій області, переважно у долині р. Сів. Донець (окол. с. Гатище, с. Графське, с. Вел. Писарівка). Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський», ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача» та інших місцевих заказниках.

59. *Dryopteris cristata* (L.) A. Gray – щитник гребінчастий. Вид вологих лісів. Спорадично у вигляді поодиноких особин трапляється у долині р. Сів. Донець. Охороняється у ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача».

60. *Echinops ruthenicus* M.Bieb. (= *E. ritro* subsp. *ruthenicus* (M.Bieb.) Nyman) – головатень руський. Вид, що на території Харківської обл. зростає на крейдових відслоненнях долин рр. Оскіл та Вовча. Популяції представлені поодинокими особинами. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

61. *Ephedra distachya* L. – ефедра двоколоскова. На території області приурочений до «крейдових степів». Популяції локалізовані, повночленні. Охороняється у НПП «Дворічанський» [10, 9].

62. *Equisetum pratense* L. – хвощ лучний. Циркумбореальний вид, що переважно зростає у вологих лісах. Сучасний стан популяцій не досліджений.

63. *Equisetum sylvaticum* L. – хвощ лісовий. Вид вологих тінистих лісів. У 2021 р. був знайдений у болотистій місцевості поблизу с. Ізбицьке (Вовчанський р-н), та відомий з окол. с. Таранівка. Популяції локалізовані, займають незначну площу.

64. *Equisetum telmateia* Ehrh. – хвощ великий. Вид вологих дібров. Відома популяція в околицях с. Коропове (Зміївський район) у пригніченому стані. Стан другої відомої популяції біля с. Сковородинівка наразі малодосліджений. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [13, 34].

65. *Eremogone biebersteinii* (Schltdl.) Holub – еремогоне Біберштейна. Понтичнокаспійський степовий вид. Рідко трапляється на сухих схилах переважно центральної та східної частин області. Відомий із околиць сел. Докучаєве, ботанічний заказник місцевого значення «Ковиловий степ» [24] та з Великобурлуцького і Куп'янського р-нів.

66. *Eriophorum latifolium* Норре – пухівка широколиста. Циркумбореальний вид. Зростає переважно на ключових (низових) болотах. Зрідка у лісостеповій частині області [10, 34].

67. *Eriophorum polystachyon* L. (= *Eriophorum angustifolium* Honck.) – пухівка багатоколоскова (вузьколиста). Циркумбореальний вид заболочених біотопів (переважно заплавлених луків та вологих борів). Трапляється здебільшого у північній частині області. Сучасний стан популяцій даного виду не досліджений [10, 34].

68. *Eriophorum vaginatum* L. – пухівка піхвова. Циркумбореальний вид, приурочений до верхових боліт. Трапляється у лісостеповій частині області. Сучасні дані щодо стану популяцій цього виду відсутні. Охороняється у заказнику «Моховате болото» [15, 10, 34].

69. *Erucastrum cretaceum* Kotov (= *Guenthera cretacea* (Kotov) D.A.German) – рогачка крейдяна. Типово кретофільний вид, що росте переважно у долинах рр. Оскіл та Вовча. Відомий для окол. м. Вовчанськ [3]. Популяції розріджені.

Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

70. *Erysimum sylvaticum* M.Bieb. (= *E. aureum* M.Bieb.) – жовтушник лісовий. Вид, що зростає у вологих дібровах. Зрідка трапляється невеликими групами у лісах центральних районів області. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [13].

71. *Genista tanaitica* P. Smirn. (= *Genista tinctoria* subsp. *tinctoria*) – дрід донський. Типово кретофільний ендемічний вид Середньоруської височини. Наразі має невизначений таксономічний статус [35], однак за наявними морфологічними ознаками має відмінний від типового *G. tinctoria* L. габітус. Можливо є екотипом останнього. Був включений до другого видання Червоної книги України (1996), але до третього видання вид не увійшов. Зрідка трапляється на крейдових відслоненнях долин рр. Оскіл та Вовча [14, 9].

72. *Gentiana cruciata* L. – тирлич хрещатий. Зростає на сухих схилах, на узліссях. Сучасний стан популяцій невідомий. У 2020 р. зафіксовано єдиний екземпляр біля с. Бугроватка (Вовчанський р-н) науковим співробітником Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України Д. А. Давидовим та повторно віднайдений у 2021 р. Г. М. Бондаренко.

73. *Geum rivale* L. – гравілат річковий. Європейський вид, що росте у перезволожених біотопах. Має тенденцію до скорочення чисельності через зменшення площ характерних біотопів. Спорадично трапляється в області, переважно у її лісостеповій частині. Зафіксований для НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський» та в околицях с. Ізбицьке (Вовчанський р-н), в окол. с. Великі Озеряни (Харківський р-н).

74. *Glaux maritima* L. (= *Lysimachia maritima* (L.) Galasso, Banfi & Soldano) – молочка приморська. Трапляється на засолених вологих луках у степовій частині області (переважно південні райони області). Сучасних даних

про поширення та стан популяцій цього виду в Харківській обл. недостатньо.

75. *Goniolimon tataricum* (L.) Boiss. – гоніюлімон татарський. Степовий вид, популяції яких представлені багато чисельними особинами, які подекуди займають великі площі. Переважно зустрічається у степовій зоні області. Охороняється у НПП «Дворічанський», регіональному ландшафтному парку «Великобурлуцький степ» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

76. *Hedysarum grandiflorum* Pall. – солодушка великоквіткова. Типово кретофільний вид. У Харківській обл. його популяції розріджені і трапляються на крейдових відслоненнях правих берегів рр. Оскіл та Верхня Дворічна. Охороняється у НПП «Дворічанський».

77. *Helianthemum nummularium* (L.) Mill. – сонцесвіт звичайний. В Харківській обл. вид зростає на крейдових відслоненнях долин рр. Оскіл та р. Вовча. Охороняється у НПП «Дворічанський» та ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський».

78. *Hesperis tristis* L. – Вечорниці сумні. Понтичний степовий ендемічний вид. Зростає на сухих степових, лучно-степових схилах, кам'янистих відслоненнях. В Харківській обл. проходить північна межа його ареалу. Сучасні дані про поширення даного виду відсутні.

79. *Hottonia palustris* L. – плавушник болотний. Болотний вид, що на території області трапляється спорадично у лісостеповій частині. Популяції представлені малочисельними екземплярами. Відомий з околиць м. Харків у заплаві р. Уди [33, 27].

80. *Hyacinthella leucophaea* (C. Koch) Schur – гіацинтик блідий. Зростає на степових схилах спорадично по всій області. Популяції локалізовані, на охоронюваних територіях можуть займати значні площі, повночленні. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

81. *Hypericum elegans* Steph. – звіробій стрункий. У Харківській обл. вид приурочений до крейдових відслонень долин рр. Оскіл та Вовча. Популяції локалізовані, представлені поодинокими особинами. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

82. *Inula ensifolia* L. (= *Pentanema ensifolium* (L.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort.) – оман мечолистий. На території області зростає переважно на крейдяних степах та степових схилах. Популяції представлені поодинокими екземплярами (окол. сс. Огірцеве, Мала Вовча). Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

83. *Inula helenium* L. – оман високий. Вид заплавної луки. Спорадично по всій області в заплавах річок та по перезволожених місцях. Популяції здебільшого локалізовані [34].

84. *Inula oculus-christi* L. (= *Pentanema oculus-christi* (L.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E. Rico & M. M. Mart.Ort.) – оман очний. Балкано-каспійський вид на північній межі свого ареалу. На території області зростає переважно на кам'янистих відслоненнях та степових схилах південних районів області (Ізюмський р-н). Сучасна структура популяцій малодосліджена.

85. *Iris halophila* Pall. – півники солончакові. Вид засоленої луки. Рідкісний для області вид, що зростає переважно у південних районах (заплава р. Орель, Ізюмський р-н).

86. *Iris pseudacorus* L. – півники болотні. Євросибірський прибережно-водний вид. Зростає на болотах, на берегах річок та у старицях. В області трапляється спорадично. Хоча наразі не є надто рідкісним видом, однак має помітну тенденцію до скорочення площ та чисельності популяцій внаслідок зміни гідрорежиму та використанню як декоративної рослини [33, 34].

87. *Iris pumila* L. – півники карликові. Степовий вид. Популяції локалізовані, повночленні. Охороняється у НПП «Дворічанський» та ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [12].

88. *Juniperus communis* L. – ялівець звичайний. У Харківській обл. його ареал має острівний характер поза межами основного ареалу. За літературними даними зрідка трапляється в борах. Найбільша природна популяція цього виду знаходиться у НПП «Слобожанський». У 2021 р. зафіксований у єдиному екземплярі у діброві в межах НПП «Гомільшанські ліси».

89. *Jurinea stoechadifolia* (M.Bieb.) DC. – юринея вузьколиста. Понтичний вид петрофільних степів. В Харківській обл. проходить північна межа ареалу. Представлений у крайньому південному сході (Ізюмський р-н) на крейдових відслоненнях долини р. Сів. Донець.

90. *Laser trilobum* (L.) Borkh. – лазурник трилопатевий. Рідкісний євразійський реліктовий вид, що зростає у широколистяних лісах на важких карбонатних ґрунтах. З літературних даних [11] зафіксований лише у Вовчанському та Зміївському р-нах без вказівки на точне місцезнаходження популяцій. У 2021 р. знайдено популяцію у Чайківському лісництві в околицях с. Бочкове (Вовчанський р-н, ботанічний заказник місцевого значення «Сіверськодонецький»). Популяція представлена на площі близько 0,1 га. Необхідно вести подальший моніторинг стану цієї популяції та відшукати нові локалітети у потенційно придатних біотопах.

91. *Lathyrus pannonicus* (Jacq.) Garcke – чина панонська. Малопоширений у Харківській обл. центральноєвропейський вид. Зростає спорадично невеликими популяціями на степових балках по всій області.

92. *Limonium donetzicum* Klok. – кермек донецький. Зростає на степових та солонуватих біотопах у заплавах південної частини області. Трапляється зрідка у степовій частині області. Популяції

розріджені. Охороняється у НПП «Дворічанський».

93. *Limonium platyphyllum* Lincz. – кермек широколистий. Зростає на півдні області, представлений розрідженими популяціями. Відомий із долини р. Орель.

94. *Linum czernjaevii* Klok. – льон Черняєва. Вид петрофітних степів. Зростає невеликими групами. Переважно у долинах рр. Оскіл та Вовча. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [14].

95. *Linum flavum* L. – льон жовтий. Степовий вид, що спорадично зростає по всій області. Відомий для околиць м. Харків (сел. Рогань). Популяції здебільшого локалізовані. Охороняється у НПП «Дворічанський» та регіональному ландшафтному парку «Великобурлуцький степ» [28].

96. *Linum hirsutum* L. – льон шорсткий. Зростає переважно на степових схилах та на крейдових степах. Зрідка у степовій частині області. Переважно у долині рр. Оскіл та Вовча. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 9, 2].

97. *Linum ucranicum* (Griseb. ex Planch.) Czern. – льон український. Типово кретофільний вид. Зростає на крейдових відслоненнях рр. Сів. Донець, Оскіл, Вовча та їх приток. У місцях зростання популяції представлені великою кількістю екземплярів. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 9, 2].

98. *Lycopodium clavatum* L. – плаун булавовидний. Вид перезволожених лісових біотопів. Популяції локалізовані та трапляються у борах (зрідка у вільшаниках, у заплавних дібровах та перезволожених борах) лісостепової зони. Охороняється у НПП «Слобожанський» та НПП «Гомільшанські ліси».

99. *Majanthemum bifolium* (L.) F. W. Schmidt – веснівка дволиста. Бореальний вид, надає перевагу вологим лісам. На території України зростає переважно у Поліссі, в Харківській обл. зустрічається у

долині р. Мерла. За літературними даними [13] відмічався у суборі біля м. Чугуїв та у старовіковій діброві біля с. Стариця (Вовчанський р-н). Охороняється у НПП «Слобожанський».

100. *Matteuccia struthiopteris* (L.) Tod. – страусове перо звичайне. Зростає у вологих тінистих дібровах, часто у пониженнях рельєфу. Популяції локалізовані (Коряків яр, НПП «Гомільшанські ліси»). Нерідко культивується на присадибних ділянках. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» та у заказнику «Моховате болото» [15, 34].

101. *Menyanthes trifoliata* L. – бобівник трилистий. Вид перезволожених біотопів, переважно сфагнових боліт. Охороняється у заказнику «Моховате болото» [15, 33, 34].

102. *Muscari neglectum* Guss. – гадюча цибулька занедбана. Зрідка трапляється в області переважно на степових схилах. Популяції локалізовані у вигляді поодиноких особин. Відомий з окол. с. Огірцеве.

103. *Myriophyllum alterniflorum* DC. – Водопериця черговоквіткова. Європейський водний макрофіт. Сучасні дані про стан популяцій цього виду в Харківській обл. відсутні.

104. *Nuphar lutea* (L.) Smith – глечики жовті. Вид, що зростає у руслі річок, часто в місцях з повільною течією. Зустрічається по всій області. Популяції переважно локалізовані, повночленні [27].

105. *Nymphaea alba* L. – латаття біле. Зростає спорадично по області у руслі р. Сів. Донець та його притоках. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [27].

106. *Nymphaea candida* J. et C. Presl – латаття сніжно-біле. Євросибірський бореальний водний вид. Зростає у руслах р. у місцях із повільною течією, заплавних водоймах. Фіксувався у руслі р. Сів. Донець [4, 27].

107. *Onosma pseudotinctorium* Klok. – громовик несправжньофарбувальний. Понтичнокаспійський степовий вид. Сучасний стан популяцій даного виду в області не досліджувався.

108. *Ophioglossum vulgatum* L. – вужачка звичайна. Відомий із околиць м. Харків у

заплаві р. Уди. Популяції локалізовані, особини малочисельні.

109. *Ornithogalum gussonei* Ten. – рястка Гуссона. Популяції локалізовані, представлені малочисельними особинами. Відомий для крейдових відслонень долин рр. Оскіл та Вовча [7]. Охороняється у НПП «Дворічанський».

110. *Orphantha lutea* (L.) A. Kerner ex Wettst. (= *Odontites luteus* L.) – ортанта жовта (кравник жовтий). На території області поширений локально здебільшого на крейдових відслоненнях долини р. Оскіл. Охороняється у НПП «Дворічанський».

111. *Orthilia secunda* (L.) House – ортилія однобока. Бореальний вид, що зростає поодиноким у на борових терасах річок переважно лісостепової зони. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський» [31].

112. *Oxycoccus palustris* Pers. (= *Vaccinium oxycoccos* L.) – журавлина болотна. Зростає у болотяних біотопах у долині р. Мерла. Популяції розріджені. Охороняється у НПП «Слобожанський» та заказнику «Моховате болото» [15, 10, 34].

113. *Paris quadrifolia* L. – вороняче око звичайне. Зростає у вологих дібровах здебільшого лісостепової частини області. Популяції локалізовані, повночленні. Охороняється у ботанічній пам'ятці природи «Сокольники-Помірки» (м. Харків), у НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Слобожанський» та ландшафтному заказнику місцевого значення «Печенізька лісова дача».

114. *Parnassia palustris* L. – білозір болотний. Болотяний вид, що трапляється дуже рідко, на заболочених ділянках, на півночі області. Охороняється у заказнику «Залютинський» [34].

115. *Pedicularis dasystachys* Schrenk – шолудивник пухнастоколосковий. Зростає здебільшого на засолених луках, переважно у південних районах області (долина р. Орель). Сучасний стан популяцій невідомий.

116. *Pedicularis kaufmannii* Pinzg. – шолудивник Кауфмана. Зростає на суходільних луках та степових схилах. Відомий зі степових схилів правого берегу

р. Вовча [7]. Сучасний стан популяцій не досліджений.

117. *Pedicularis palustris* L. – шолудивник болотний. Вид, що зростає на заплавних луках. Формує невеликі за площею популяції у вигляді поодиноких особин. Структура популяцій малодолісджена [34].

118. *Plantago cornuti* Gouan – подорожник Корнута. Вид засолених лук. В області на північній межі свого ареалу. Зрідка в області, переважно у південній її частині. Популяції локальні, займають незначні площі.

119. *Polemonium caeruleum* L. – синюха голуба. Реліктовий лісовий вид. Наводиться Л.М. Гореловою для нагірної діброви в окол. с. Стариця та Гомільшанських лісів [13]. Інформація про сучасний стан популяцій невідома.

120. *Polygala cretacea* Kotov. (= *Polygala nicaeensis* subsp. *mediterranea* Chodat) – китяки крейдяні. Типово кретофільний вид, що зростає на території області у долинах рр. Оскіл та Вовча. Популяції розріджені, займають значні площі. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 9, 2].

121. *Polygonum bistorta* L. (= *Bistorta officinalis* Raf.) – гірчак зміїний. Вид перезвожених місцезростань – заплавних лук. Відомий для м. Харків. Популяції представлені поодинокими особинами.

122. *Potamogeton rutilus* Wulfg. – рдесник червонуватий. Євразійський бореальний водний макрофіт. В Харківській обл. трапляється спорадично. Стан популяцій наразі невідомий, однак взятий під охорону в об'єктах Природно-заповідного фонду [27].

123. *Potamogeton sarmaticus* Maemets – рдесник сарматський. Євразійський вид на західній межі свого ареалу. Зростає у заливах річок та у їх руслі в місцях з повільною течією. Відомий з урочища «Горіла долина». Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [33, 27].

124. *Potentilla erecta* (L.) Raeusch. – перстач прямий (калган). Спорадично на

луках та узліссях борів у області. Популяції представлені поодинокими особинами.

125. *Primula veris* L. – первоцвіт весняний. Лісовий вид, що на території області зростає у її лісостеповій частині. Відомий з околиць м. Харків (парк-пам'ятка природи «Сокольники-Помірки»). Охороняється у НПП «Слобожанський».

126. *Prunella grandiflora* (L.) Scholl. – суховершки великоквіткові. Зростає на степових ділянках. Сучасний стан популяцій не відомий.

127. *Pyrola chlorantha* Sw. – грушанка зеленоквіткова. Бореальний вид, що раніше наводився для борів по р. Сів. Донець в околицях Чугуєва та НПП «Гомільшанські ліси» (Задонецький бір) [34].

128. *Pyrola minor* L. – грушанка мала. Бореальний вид. Сучасні дані про поширення даного виду в Харківській обл. відсутні.

129. *Ranunculus lingua* L. – жовтець язиколистий. Єдина відома популяція – на заплавній луці в околицях с. Гайдари. Популяція представлена одиничними екземплярами. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [4, 33, 34, 27].

130. *Rhaponticum serratuloides* (Georgi) Bobr. – рапонтікум серпієвидний. Вид засолених вологих лук. Відомий з околиць м. Ізюм. Сучасна структура популяцій не досліджена.

131. *Rubus saxatilis* L. – костяниця. Бореальний вид, що зростає у вологих біотопах на борових терасах річок. Популяції локалізовані, представлені невеликою кількістю особин. Зрідка у лісостеповій частині області. Охороняється у НПП «Слобожанський» та НПП «Гомільшанські ліси» (біля оз. Борове) [10].

132. *Salvia aethiopis* L. – шавлія ефіопська. Степовий вид на північній межі свого ареалу. Популяції локалізовані, представлені часто поодиновими особинами або невеликими за площею групами. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному

заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

133. *Salvia austriaca* Jacq – шавлія австрійська. Степовий вид. Популяції локалізовані, їхня структура не досліджена. Охороняється у НПП «Дворічанський».

134. *Salvia nutans* L. – шавлія поникла. Зростає спорадично по всій області на степових схилах. Часто формує угруповання із різними видами роду *Stipa* L. Відомий для Харкова (окол. сел. Докучаєве та сел. Кулиничі), окол. м. Вовчанськ [3]. Популяції розріджені, однак на заповідних територіях представлені значною кількістю особин. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [2].

135. *Salvia pratensis* L. – шавлія лучна. Зростає на остепнених ділянках та на суходільних луках. Популяції локалізовані, часто розріджені. Відомий з околиць м. Харків (сел. Перемога та сел. Докучаєве). Зростає спорадично по всій області. Охороняється у НПП «Дворічанський».

136. *Salvia stepposa* Des.-Shost. (= *Salvia dumetorum* Andr. ex Besser) – шавлія степова. Остає на остепнених ділянках та суходільних луках. Популяції локалізовані, часто розріджені. Здебільшого трапляється у східній частині області. Відомий для околиць м. Вовчанськ та с. Зелений Гай (Великобурлуцький р-н) [29].

137. *Salvinia natans* (L.) All. – сальвінія плаваюча. Вільноплаваючий реліктовий вид водних папоротей. В Харківській обл. трапляється у старицях та в руслі рр. Сів. Донець та Оскіл. Спорокарпії зимують у старицях, звідки на наступний рік сальвінія поновлює свою біомасу у другій половині літа – на початку осені [33].

138. *Sanguisorba officinalis* L. – родовик лікарський. Зростає спорадично по всій області на заплавах луках. Популяції представлені поодинокими особинами. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» та НПП «Дворічанський» [34].

139. *Scilla bifolia* L. – проліска дволиста. Вид здебільшого приурочений до буково-грабових лісів. На території Харківської

обл. проходить східна межа ареалу. Підтверджене місцезростання поблизу с. Таранівка (Зміївський р-н). Популяції локалізовані, представлені значною кількістю особин.

140. *Serratula radiata* (Waldst. et Kit.) M. Bieb. (= *Klasea radiata* Waldst. et Kit.) – серпій приквітковий. Вид сухих відкритих схилів. В Харківській обл. трапляється зрідка, у вигляді поодиноких особин або локалізовано невеликими групами [11]. Відомий для НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський».

141. *Silene supina* Bieb. – смілка приземкувата. В Харківській обл. зростає на крейдових відслоненнях р. Сів. Донець, Оскіл та Вовча. Популяції представлені значною кількістю особин. Вікова структура популяцій на охоронюваних територіях врівноважена. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 9, 2].

142. *Sparganium minimum* Wallr. – їжача голівка маленька. Прибережено-водний вид. Спостерігали у «Моховатому болоті». Охороняється у Харківській обл. в об'єктах Природно-заповідного фонду [27].

143. *Stratiotes aloides* L. – Водяний різак алоєподібний. Водяний вид, що спорадично трапляється по р. Сів. Донець. Відомий з околиць НПП «Гомільшанські ліси» [4, 33, 27].

144. *Symphytum tauricum* Willd. – живокість кримський. Спорадично трапляється у дібровах переважно центральних районів області. Популяції розріджені, часто у пригніченому стані через діяльність шкідників. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси».

145. *Teucrium polium* L. – самосил білоповстистий. Зростає здебільшого на степових схилах. Популяції розріджені. Охороняється у НПП «Дворічанський» та у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» [7, 9, 2].

146. *Thalictrum lucidum* L. – рутвиця блискуча. Євросибірський вид на південній межі свого ареалу. Зростає на

вологих луках. В Харківській обл. популяції локалізовані, представлені поодинокими екземплярами. Відомий з околиць с. Гайдари (Зміївський р-н), с. Огірцеве (Вовчанський р-н).

147. *Thelypteris palustris* Schott – теліптеріс болотний. Вид заболочених біотопів. Зростає щільними групами по берегах водойм, спорадично по всій області. Охороняється у НПП «Слобожанський», НПП «Гомільшанські ліси», заказник «Озеро Борове» [34].

148. *Thymus calcareus* Klok. et Shost. – чабрець вапняковий. Типовий кретофіл. Часто формую суцільний покрив на рухомій частині крейдових схилів. Зростає на крейдових відслоненнях долин рр. Сів. Донець, Оскіл та Вовча, де його популяції у стабільному стані. Охороняється у НПП «Дворічанський», у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» та інших місцевих заказниках [7, 14, 2].

149. *Trientalis europaea* L. (= *Lysimachia europaea* (L.) U.Manns & Anderb.) – одинарник європейський. Сучасні дані про його поширення в області відсутні.

150. *Trinia multicaulis* Schischk. – тринія багатостеблова. У Харківській обл. переважно приурочений до крейдових степів. Стан популяцій не досліджений. Охороняється у НПП «Дворічанський».

151. *Trollius europaeus* L. – купальниця європейська. Вид вологих лук. Сучасні дані про представленість даного виду у Харківській обл. відсутні [31].

152. *Typha laxmanii* Lepesch – Рогіз Лаксманів. Вид із середземноморсько-азійським ареалом. Зростає по берегах р., заток, в озерах, старицях, по заболочених ділянках. У Харківській обл. зростає зрідка і переважно у степовій частині області [33, 34].

153. *Utricularia vulgaris* L. – пухирник звичайний. Водний вид, що зростає у стоячих водоймах. Зрідка у лісостеповій частині області. Відомий із болотистих місцин у Задонецькому бору. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [4, 33].

154. *Valeriana nitida* Kreyer – валеріана блискуча. Вид, що зростає у перезволожених біотопах, серед чагарників. Популяції спорадично трапляються по області, здебільшого у заплавах лісах. Сучасний стан популяцій малодосліджений.

155. *Valeriana officinalis* L. s.l. (включаючи *V. exaltata* Mikan fil., *V. palustris* Kreyer) – валеріана лікарська. Комплекс видів, які, вірогідно, представляють різні екотипи валеріани лікарської. Популяції спорадично трапляються по області [34].

156. *Valeriana stolonifera* Czern. – валеріана пагоносна. Зростає на боровій терасі переважно долини р. Сів. Донець. Стан популяцій наразі малодосліджений.

157. *Valeriana tuberosa* L. – валеріана бульбиста. Вид сухих схилів та кам'янистих відслонень. Спорадично по всій області, здебільшого у центральній частині. Популяції локалізовані, представлені невеликою кількістю особин. Охороняється у НПП «Дворічанський».

158. *Veratrum lobelianum* Bernh. – чемериця Лобеля. Зростає на вологих луках переважно лісостепової частини області. За літературними даними [11] трапляється у заплавах річок. Поодинокі знахідки по області (2021 р. в болотистій місцевості біля с. Перемога (Вовчанський р-н), 2001 у заплаві біля с. Вел. Бурлук) [13, 34].

159. *Veratrum nigrum* L. – чемериця чорна. Зростає у дібровах. Популяції у вигляді невеликих, часто поодиноких, особин. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» та ландшафтному регіональному парку «Печенізька лісова дача».

160. *Veronica incana* L. – вероніка сива. Вид, що зростає спорадично по всій області, переважно на піщаних ґрунтах. Популяції повночленні, локалізовані на виходах піщаного субстрату. Охороняється у НПП «Дворічанський», ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» та інших місцевих заказниках [3, 2].

161. *Vinca herbacea* Walsdt. et Kit. – барвінок трав'янистий. Зростає

спорадично по області на степових ділянках. Популяції розріджені, зростають групами на невеликих площах до 25 м². Охороняється у НПП «Дворічанський», ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Вовчанський» та інших місцевих заказниках [2].

162. *Vincetoxicum rossicum* (Kleop.) Barbar. – ластовень руський. Зростає у світлих лісах та серед чагарників. Сучасних даних про поширення даного виду в Харківській обл. недостатньо [10].

163. *Vincetoxicum scandens* Somm. et Levier – ластовень виткий. Зростає у дібровах. Про сучасний стан поширення та популяцій недостатньо відомостей [10], однак є поодинокі знахідки в околицях м. Харків [25].

164. *Wolffia arrhiza* (L.) Horkel ex Wimm. – вульфія безкоренева. Надає перевагу водоймам із стоячою водою (лісові ставки, заплави водойми тощо). На території Харківської обл. трапляється рідко. Охороняється у НПП «Гомільшанські ліси» [4, 33].

ОБГОВОРЕННЯ

До перспективного списку рослин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області, пропонується включити 164 види судинних рослин. Порівняно із діючим переліком [1], де наведено 182 видових таксони, пропонований список має меншу кількість видів. Це пов'язано, перш за все, із виключенням деяких видів, які з об'єктивних причин та на думку авторів не потребують охорони на регіональному рівні.

До видів, які мають бути виключені з Офіційного переліку регіонально рідкісних видів рослин Харківської області, відносяться таксони з вищим охоронним статусом (включені Переліку видів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ) нового видання [36]):

1. *Adonis vernalis* L. – горицвіт весняний. Євросибірський лісостеповий вид. В Харківській обл. трапляється здебільшого у північній половині області, по степових балках у її лісостеповій частині. Найбільші популяції у долинах р.

Оскіл та Вовча. Включений до Червної книги України (далі ЧКУ) зі статусом «Неоцінений».

2. *Adonis volgensis* DC. – горицвіт волзький. Євросибірський степовий вид. На відміну від попереднього виду, зростає переважно у південній половині області, на степах степової частини регіону. У ЧКУ має статус «Неоцінений».

3. *Astragalus cretophilus* Klovov – астрагал крейдолюбний. Ендемічний вид «Крейдової області». В регіоні зустрічається зрідка на крейдових відслоненнях у низов'ях р. Оскіл та по р. Сів. Донець близько до межі з Донецькою областю. Має статус «Рідкісний».

4. *Crambe pontica* Stev. ex Rupr. (= *D. maritima* L.) – катран понтичний (катран морський). Європейсько-середземноморський вид прибережних смуг. До ЧКУ включений зі статусом «Вразливий». У Харківській обл., вочевидь, чужорідний вид, що зростає здебільшого на перевалах залізничних шляхів.

5. *Crambe tataria* Sebeok – катран татарський. Євросибірський степовий вид. У ЧКУ має статус «Вразливий». В Харківській обл. поширений здебільшого у східній частині області по балках (долини р. Оскіл та Вовча).

6. *Delphinium cuneatum* Stev. ex DC. (= *D. rossicum* Litv.) – дельфіній клиновидний. Ендемік водорозділу Чорного та Каспійського морів, у ЧКУ має статус «Вразливий». Відомий із околиць НПП «Гомільшанські ліси» та НПП «Дворічанський».

7. *Dictamnus gymnostilis* Stev. (= *D. albus* L.) – ясенець білий. Вид з європейським ареалом. У ЧКУ включений зі статусом «Рідкісний». Зафіксований в межах НПП «Дворічанський».

8. *Gladiolus imbricatus* L. – косарики черепитчасті. Європейський вид вологих місць зростає. Включений до ЧКУ під статусом «Вразливий». В Харківській обл. поширений у долині р. Сів. Донець та р. Мож, зрідка трапляється по всій області, переважно у її лісостеповій її частині.

9. *Helianthemum cretaceum* (Rupr.) Juz. (= *H. canum* (L.) Hornem s.l.) – сонцещвіт крейдяний. Вид 3

середземноморськоєвропейським ареалом. В Харківській обл. зрідка трапляється на крейдових відслоненнях правого берегу р. Оскіл та р. Вовча. В ЧКУ включений зі статусом «Рідкісний».

10. *Hyacinthella pallasiana* (Stev.) Losinsk. – гіацинтик Паласа. Понтичний ендем. Зростає здебільшого на петрофільному степах. У Харківській обл. трапляється дуже рідко, переважно у південних районах. До ЧКУ включений зі статусом «Вразливий».

11. *Iris sibirica* L. – півники сибірські. Євросибірський вид, який в Харківській обл. відомий з декількох локалітетів у західній частині області. Надає перевагу перезволоженим біотопам. Включений до ЧКУ зі статусом «Вразливий».

12. *Matthiola fragrans* Bunge – левкой запашний. Ендемік крейдових відслонень Середньоруської височини та Донецького кряжу. Зростає на крейдових відслоненнях р. Оскіл та Вовча. Включений до ЧКУ і має статус «Рідкісний».

13. *Pulsatilla patens* (L.) Mill. s.l. (= *P. latifolia* Rupr.) – сон розкритий. Європейський вид лучних, степових фітоценозів. До ЧКУ занесений зі статусом «Неоцінений».

14. *Tulipa ophiophylla* Klovov et Zoz (= *T. biebersteini* s.l.) – тюльпан змієлистий. Ендемічний понтичний вид, що включений до ЧКУ під статусом «Вразливий». Зростає на кам'янистих ґрунтах. В Харківській обл. відомий з південних районів. Зростає степових балках, в місцях виходів вапняку та пісковика.

До видів, які пропонується виключити зі списку регіонально рідкісних також належать рослини, стан популяцій яких у Харківській області за нашими даними у задовільному стані, відносяться до адвентивної фракції флори або мають нез'ясований таксономічний статус, пов'язаний із близькими широкопоширеними видами. До таких видів ми віднесли:

1. *Artemisia tschernieviana* Bess. (= *A. marschalliana* Spreng.) – полин Черняєва. Вид, що має нез'ясований таксономічний статус. У цій статті розглядається як синонім доволі широко поширеного виду

полину Маршала [18], оскільки вагомих морфологічних та екологічних відмінностей між цими видами немає.

2. *Asparagus polyphyllus* Steven ex Ledeb. (= *A. officinalis* L.) – холодок багатolistий. Степовий вид, який розглядається як синонім широкопоширеного виду холодка лікарського [16].

3. *Campanula persicifolia* L. – дзвоники персиколісті. Лісовий вид, що спорадично трапляється у дібровах по всій області. Спостереження за цим видом показали задовільний стан популяцій. На підставі цього пропонується виключити цей вид із переліку регіонально рідкісних рослин Харківської обл..

4. *Cerasus avium* (L.) Moench (= *Prunus avium* (L.) L.) – черешня. Адвентивний елемент флори Харківської обл., європейсько-середземноморського походження [38]. Вид світлих лісів та узлісь. Часто культивується у Харківській обл..

5. *Cotinus coggygia* Scop. – скумпія звичайна. Адвентивний елемент для флори Харківської обл. [32]. В Харківській обл. активно культивується (лісосмуги, посадки сосни), звідки він часто дичавіє. Крім піщаних терас лівих берегів річок, скумпія часто зростає на крейдових відслоненнях [3].

6. *Dipsacus strigosus* Willd. ex Roem. et Schult. – черсак щетинистий. Європейський вид. Зростає спорадично по області і тяжіє до рудеральних угруповань, через що ризику для цього виду в Харківській обл. немає. Відомий для м. Харків (сел. Жуковського). Популяції мають локалізований характер.

7. *Equisetum hyemale* L. – хвощ зимуючий. Вид вологих тінистих лісів. Зростає групами, що можуть займати значні площі. Популяції у НПП «Гомільшанські ліси» у задовільному стані. У інших місцях – популяції займають менші площі, однак вікова структура популяцій має врівноважений характер.

8. *Equisetum ramosissimum* Deaf. – хвощ галузистий. Вид, що у Харківській обл. проявляє себе як синантропний і стан

його популяцій не викликають занепокоєнь.

9. *Gentianella lingulata* (Agardh) Pritchard – тирличничок язичковий. Вид з бореальним типом ареалу. В останньому зведенні по флорі Харківської обл. [11] цей вид не наводиться. За останні декілька десятиків років його не спостерігали, що вказує на те, що він, імовірно, зник.

10. *Potamogeton obtusifolius* Mert. et Koch – рдесник тупolistий. Циркумбореальний водний вид. Реєструвався біля м. Чугуєва та с. Задонецьке, однак наразі вид вважається зниклим в Харківській обл. [27].

11. *Poterium sanguisorba* L. (= *Sanguisorba minor* Scop.) – чорноголовник родовиковий (родовик малий). У Харківській обл. не надто поширений вид, однак надає перевагу рудеральним та сегетальним угрупованням, нерідко трапляється на пасовищах та сінокосах. Зафіксований у м. Харків (Салтівське шосе), с. Гайдари (на узбіччі дороги на краю поля).

12. *Rhynchospora alba* Vahl – ринхоспора біла. Європейський вид з бореальним типом ареалу. Зростає переважно на низових або змішаних болотах. Сучасні дані щодо стану популяцій у Харківській обл. відсутні. Імовірно, вид зник у регіоні.

13. *Spiraea crenata* L. – спірея зубчаста (таволга зубчаста). Зростає переважно на степових схилах. Популяції представлені малочисельними екземплярами. Сучасні дані щодо стану природних популяцій відсутні. Активно культивується в області як декоративна рослина.

14. *Vallisneria spiralis* L. – валіснерія спіральна. Адвентивний для флори України водяний вид [6]. В Харківській обл. відома по р. Сів. Донець біля с. Лиман (Зміївський р-н) та в гирлі р. Мож.

15. *Viburnum opulus* L. – калина звичайна. Вид, що широко культивується у Харківській обл., тому наразі загрози його зникнення немає.

16. *Vinca minor* L. – барвінок малий. Вирощується як декоративна рослина. Агресивний вид. Часто використовують

для озеленення присадибних ділянок та кладовищ, звідки втікає та дичавіє.

ВИСНОВКИ

Порівняно із діючим переліком, затвердженим у 2002 р., цей перспективний список має меншу кількість видів – 164 номенклатурні назви видів. Крім того, у статті наведений перелік із 30 видів, які пропонується виключити із регіонального списку. Майже половина представників (14), що пропонується виключити – види, що занесені до

Червоної книги України третього видання (2009) або включені до Переліку видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ) (2021).

Примітка: Наведений список відкритий до обговорення спеціалістами, які проводять дослідження на території Харківської області. Пропозиції та зауваження можна висловлювати на особисту електронну пошту авторів, або на електронну скриньку redlist.plant.kharkiv@gmail.com.

Література

1. Andrienko T. L., Peregrym, M. M. (2012). Official List of The Refional Rare Plant Species of The Kharkiv Region. In: Official lists of regional rare plants of administrative territories of Ukraine (reference book). Kyiv: Alterpress, p. 11–125.
2. Bondarenko H., Bondarenko V., Korniets V., Siranskyi V. (2021) The revision of the Botanical State Reserve «Vovchanskii» flora (Mala Vovcha, Chuhuiv district, Kharkiv region, Ukraine). Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference «State and biodiversity of The Sahtsk National Nature Park and other protected territories' ecosystems» (September 9–12, 2021 p.). Lviv: SPOLOM, p. 8–12.
3. Bondarenko H. M., Gamulya Yu. G. (2021). An annotated list of the flora of perspective local botanical reserve «Vovchi Vody» (Kharkiv Region, Ukraine). *Chonomorskyi Bot. J.* 17(3): p. 242–252. doi: 10.26565/2075-5457-2019-32-2
4. Chyornaya G.A. (1981). The higher water flora of the floodplain bassins of the Siverskyi Donets river. *The Kharkiv State University Journal. Floristics, Plants Physiology and Immunity* (211): p. 15–18.
5. Didukh Ya. P. (Ed.). (2009). *The Red Data Book of Ukraine. The Flora*. Kyiv: Globalconsulting.
6. Dubyna D. V., Dziuba T. P., Dvoretzkiy T. V., Zolotarova O. K., Taran N. Yu., Mosyakin A. S.,... & Kazarinova G.O. (2017). Invasive aquatic macrophytes of Ukraine. *Ukr. Bot. J.* 74(3): p. 248–262. doi: 10.15407/ukrbotj74.03.248
7. Ermolenko, E. D., Gorelova, L. N., Kushnaryova, Yu. U. (1981). About the chalk outcrops vegetation flora of the Volchia and Oskol rivers in the Kharkiv region. *The Kharkiv University Journal. Floristics, Plants Physiology and Immunity* (211): p. 6–11.
8. Filatova, O. V., Haidrykh, I. M. (2017). The Nature Reserve Fund of the Krasnokutskui district of the Kharkiv region and its floristic value. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference «State and biodiversity of The Sahtsk National Nature Park and other protected territories' ecosystems» (Shatsk town, September 7–10, 2017). Lviv: SPOLOM, p. 116–117.
9. Gamulya Yu. G., Bityutska V. V., Loseva N. L. (2017). Phytosozological evaluation of the flora of a perspective botanical reserve of local significance "Zapadne" (Dvurechansky district, Kharkiv Region). *The Compilation of the Scientific Investigations of the H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Biology and Valeology* (19): p. 98-106. <http://doi.org/10.5281/zenodo.1108587>
10. Gorelova L. N., Alyokhin O. O. (1999). The rare plant of the Kharkiv region. Kharkiv: Publish center of the V. N. Karazin Kharkiv National University.
11. Gorelova L. N., Alyokhin A. A. (2002). The vegetation cover of the Kharkiv region: Essay of the vegetation, protection problems, an annotated list of the vascular plants. Kharkiv: Publish center of the V. N. Karazin Kharkiv National University.
12. Gorelova L. M., Drulyova I. V., Gramma V. M. (1993). About the chalk vegetation cover protection on the North East of Ukraine. *The Proceedings of the International Scientific Technic Conference «The Ecological Fundamentals of The Protection Regime Optimisation and Nature Reserve Fund Using»*. Rakhiv: p. 144–145.
13. Gorelova L. N., Drulyova I. V., Taran A. A. (1981). About some of the rare plants of the Kharkiv region. *The Kharkiv University Journal. Floristics, Plants Physiology and Immunity* (211): p. 11–15.
14. Gorelova L. N., Gorelova E. I. (2003). Vegetation cover of cretaceous outcrops of the planned National Nature Park. *The Scientific Investigations on The Nature Reserve Fund territories of the Kharkiv Region. The Collections of The Scientific Articles*. Kharkiv, p. 144–146.
15. Gorelova L. N., Tveretinova V. V. (1992). The protection state of the Kharkiv region rare plants. *The Kharkiv University Journal. Floristics, Plants Physiology and Immunity* (364): p. 144–146.
16. Govaerts R. (2017). World Checklist of Selected Plant Families. In O. Bánki, Y. Roskov, L. Vandepitte, R. E. DeWalt, D. Remsen, P. Schalk, T. Orrell, M. Keping, J. Miller, R. Aalbu, R. Adlard, E. Adriaenssens, C. Aedo, E. Aesch, N. Akkari, M. A. Alonso-Zarazaga, B. Alvarez, F. Alvarez, G. Anderson,

- et al., Catalogue of Life Checklist (Aug 2017). <https://doi.org/10.48580/d4sl-38c>
17. Gromakova A. B. (2013). New and rare species of lichens for the Left-Bank part of Ukraine from cretaceous outcrops. *Ukrainian Botanical Journal* 70(1): p. 664–668.
18. Hassler M. (2021). Synonymic Checklists of the Vascular Plants of the World. In O. Bánki, Y. Roskov, L. Vandepitte, R. E. DeWalt, D. Remsen, P. Schalk, T. Orrell, M. Keping, J. Miller, R. Aalbu, R. Adlard, E. Adriaenssens, C. Aedo, E. Aescht, N. Akkari, M. A. Alonso-Zarazaga, B. Alvarez, F. Alvarez, G. Anderson, et al., Catalogue of Life Checklist (Version 2021-08-06). <https://doi.org/10.48580/d4sw-3dd>
19. iNaturalist contributors, iNaturalist (2022). iNaturalist Research-grade Observations. iNaturalist.org. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/ab3s5x> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3499665535>
20. iNaturalist contributors, iNaturalist (2022). iNaturalist Research-grade Observations. iNaturalist.org. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/ab3s5x> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3385108420>
21. iNaturalist contributors, iNaturalist (2022). iNaturalist Research-grade Observations. iNaturalist.org. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/ab3s5x> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3355505533>
22. iNaturalist contributors, iNaturalist (2022). iNaturalist Research-grade Observations. iNaturalist.org. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/ab3s5x> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3039236924>
23. iNaturalist contributors, iNaturalist (2022). iNaturalist Research-grade Observations. iNaturalist.org. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/ab3s5x> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3058686141>
24. iNaturalist contributors, iNaturalist (2022). iNaturalist Research-grade Observations. iNaturalist.org. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/ab3s5x> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3455523608>
25. iNaturalist contributors, iNaturalist (2022). iNaturalist Research-grade Observations. iNaturalist.org. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/ab3s5x> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3764084591>
26. The IUCN Red List of Threatened Species [online]. Available from: <https://www.iucnredlist.org/> [Accessed 17.02.2022].
27. Kazarinova H. O. (2019). Conservation of higher aquatic flora in the Kharkiv region. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Biology»* (32): p. 18–25. <https://doi.org/10.26565/2075-5457-2019-32-2>
28. Klimov O. V., Vovk O. G., Filatova O. V., Grama V. M., Podoba I. M., Ulanovskyi M. S.,... & Tveretinova V. V. (2005). *Nature Reserve Fund of The Kharkiv Region*. Kharkiv: Raider.
29. Kuzemko A, Vynokurov D, Vasheniak I, Budzhak V, Chorney I, Chusova O, Dembicz I, Dengler J, Didukh Y, Dziuba T, Hájek M, Janišová M, Kolomyichuk V, Konaykova V, Moysiienko I, Roleček J, Savchenko G, Shapoval V, Shyriaeva D, Škodová I, Tokariuk A (2022). Records of vascular plants, bryophytes and lichens from Ukrainian Grassland Database. M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/w4yz9s> accessed via GBIF.org on 2022-05-29. <https://www.gbif.org/occurrence/3023016960>
30. Los, S., Tereshchenko, L., Kononov, S., Sydorova, S. (2021). The modern state and species composition of the State Enterprise «Balakliiskiy Lishosp» denfrological park. Biodiversity: innovative activity in the ecology and education systems: the proceedings of the All-Ukrainian Scientific Practice Conference (June 3-4, 2021, Kryva Ruda village, Semenivskiy district, Poltava region), p. 79–83.
31. Prokudin Yu. N., Tveretinova V. V., Gorelova L. N., Ermolenko E. D., Drulyova I. V., Komir Z. V. (1979). The rare and decreasing plants of the Kharkiv region that needing the protection. The problems of the floristics, biosystematics, nutrition physiology plants immunity. *The Kharkiv State University Journal* (189): p. 26-33.
32. Protopopova V. V., Shevera M. V. (2014). Ergasiophytes of the Ukrainian flora. *Biodiversity Research and Conservation* 35(1): p. 31–46. doi: 10.2478/biorc-2014-0018
33. Rokityanskiy A. B., Gamulya Yu. G. (2017). Rare and protected aquatic and coastal aquatic species in the Kharkiv region (Ukraine). *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Biology»* (28): p. 175–186. <https://doi.org/10.26565/2075-5457-2017-28-23>
34. Rokityansky A. B., Gamulya Yu. G. (2019). Rare and protected species of flora of wetlands places of the Kharkiv region (Ukraine). *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Biology»* (32): p. 26–37. doi: 10.26565/2075-5457-2019-32-3
35. Roskov Y., Bisby F., Zarucchi J., Novoselova M. (2014). World Database of Legumes. In O. Bánki, Y. Roskov, L. Vandepitte, R. E. DeWalt, D. Remsen, P. Schalk, T. Orrell, M. Keping, J. Miller, R. Aalbu, R. Adlard, E. Adriaenssens, C. Aedo, E. Aescht, N. Akkari, M. A. Alonso-Zarazaga, B. Alvarez, F. Alvarez, G. Anderson, et al., Catalogue of Life Checklist (12, May 2014). <https://doi.org/10.48580/d4sl-382>
36. The list of the plants and fungies listed in the Red Data Book of Ukraine (flora). № 111. (2021).
37. Vovk O. G., Filatova O. V., Klimov O. V. (2008). Phytodiversity preservation in the Kupiiansk

district Nature Reserve net of the Kharkiv region.
Nature Reserves in Ukraine 14(1): p. 70–74.

MV. Kharkiv: VN Karazin Kharkiv National
University.

38. Zvyagintseva K. O. (2015). An annotated
checklist of the urban flora of Kharkiv. Ed. Shevera

UDC 581.9 (477.64)

THE PERSPECTIVE LIST OF THE REGIONALLY RARE PLANT SPECIES OF THE KHARKIV REGION

Gamulya Yu. G., Bondarenko H. M.

An article contains an annotated list of vascular plants that are perspective to be included in the next Official List of The Regional Rare Plant Species of The Kharkiv Region. The list has some data such as nomenclature names of the plants, their distribution in the territory of the region, ecology, the modern state of populations in the region, and conservation measures. There are 164 plant species of the natural flora on the list. Among them, 19 species are not having protection status in the region (*Ajuga laxmannii* (L.) Benkh., *Aster amelloides* Bess., *Caltha palustris* L., *Campanula trachelium* L., *Centaureum erythraea* Rafn. and others). We propose to exclude 14 species from the current list that have higher conservation status (included in the fourth edition of The Red Data Book of Ukraine): *Adonis vernalis* L., *A. volgensis* DC., *Astragalus cretophilus* Klokov, *Crambe pontica* Stev. ex Rupr., *C. tataria* Sebeok, and others. Also, the list has 16 species we suggest excluding from the current list, because they were included there mistakenly (belong to alien flora fraction, have synanthropisation trend, etc.) or their populations have positive dynamics. For instance, we propose to exclude *Asparagus polyphyllus* Steven ex Ledeb., *Cerasus avium* (L.) Moench, *Cotinus coggygia* Scop., *Dipsacus strigosus* Willd. ex Roem. et Schult, *Equisetum hyemale* L., and others. Thus, the suggested list of the species comprises the conservation of the representatives of all the typical and unique Left Bank Forest-Steppe natural complexes (the oak forests, pinnars, steppes, dry and floodplain meadows, wetlands, waters, cretaceous outcrops, and so on). Nonetheless, the natural resources development rate leads to a decrease in the natural habitats' area, population numerosity reduction, etc. The most significant are steppes plowing, lumbering, water amelioration measures, and so on. The species list we proposed made according to the data we have been collected for 20 years. But the state of some species populations is insufficiently known because of their rarity. So this research direction keeps being relevant. It is necessary to search for new potential localities of the rare species.

Keywords: *flora, the list of the regional rare plants, protected species, rare plants, flora of the Kharkiv region*